Boşanmada Bekleme Süresi ve Evlenme Hakkı

MAHKEME	KARAR TARİHİ	SONUÇ
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm	18.06.2026	İhlal

ESAS NO	İLGİLİ HÜKÜMLER
2021/24140	Anayasa 20, 36, 41, TMK 166/4, 7532 s. K. m.13

ÖZET

İlk boşanma davasının reddinden sonra TMK 166/4'e dayanılarak açılan ve yaklaşık altı yıl süren dava reddedildi. AYM, üç yıllık bekleme süresi ile yargılama uzunluğunun evlenme hakkını, karşı delillerin tartışılmamasının gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğine karar verdi.

Bu kararın özeti ve değerlendirmesi
savun.av.tr/bosanmada-bekleme-suresi-evlenme-hakki-aym-2021-24140/ →

Karar metni

Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası sisteminde yayımlandığı hâliyle aktarılmıştır. Heyet, raportör ve vekil adları derlemeye alınmamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

(Başvuru Numarası: 2021/24140)

Karar Tarihi: 18/6/2026

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; boşanma davasının uzun sürmesi ve kanunda öngörülen bekleme süresi nedeniyle evlenme hakkının, yapılan yargılamada davanın sonucuna etkili iddiaların kararda karşılanmaması nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/5/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu ve eşi 23/7/1993 tarihinde evlenmiştir. Başvurucu 28/8/2015 tarihinde boşanma davası açmıştır. Dava dilekçesinde taraflar arasında daha önce görülen boşanma davasında feragat nedeniyle davanın reddine karar verildiği, bu kararın 25/4/2012 tarihinde kesinleştiği, anılan davanın kesinleşmesinden sonra tarafların bir daha bir araya gelmedikleri belirtilmiş ve bu nedenlerle 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesinin son fıkrası gereğince boşanmalarına karar verilmesi talep edilmiştir. Yapılan yargılama sonucunda Bursa 6. Aile Mahkemesince (Mahkeme) 25/10/2016 tarihinde verilen kararda başvurucunun açmış olduğu boşanma davasının reddine karar verilmiştir. Kararda davalı tanıklarının ifadelerine dayanılarak tarafların 2013 yılı Eylül ayında tekrar bir araya geldikleri, yaklaşık bir buçuk ay birlikte yaşadıkları, hatta yurt dışına çıkmak için birlikte yeşil pasaport başvurusunda bulundukları, reddedilen boşanma kararının üzerinden üç yıllık yasal süre geçmeden tarafların bir araya gelip tekrar ayrılmaları sebebiyle 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrasında aranan koşulların oluşmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verildiği belirtilmiştir.

6. Başvurucunun istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 42. Hukuk Dairesinin 20/10/2020 tarihli kararıyla esastan reddedilmiştir. İstinaf dilekçesinde özetle, tarafların evlilik birliğini devam ettirme amacıyla bir araya gelmedikleri, davalı tarafın iddialarına ve davalı tanıklarının beyanlarına karşılık sunulan somut delillere neden itibar edilmediğinin kararda açıklanmadığı, tarafların birlikte yaşadığının iddia edildiği dönemde başvurucunun iş gezisinde başka bir şehirde olduğuna dair delillerinin değerlendirilmediği ileri sürülmüştür. Kararın gerekçesinde; davacı tarafın tanıklarının tarafların önceki davanın kesinleşme tarihinden sonra bir araya geldiklerine dair bilgi ya da duyumlarının bulunmadığını ifade ettikleri ancak davalı tanıklarının benzer beyanlarında 2013 yılı Eylül ayında bir buçuk iki ay kadar tarafların barışıp bir arada yaşadıklarını, bu durumu bizzat gördüklerini dile getirdikleri, davalı tanıklarının anlatımlarının yer ve zaman unsuru içeren açıklayıcı ifadeler olması karşısında davalı tarafın tanıklarının beyanlarına itibar edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrasında aranan üç yıllık kesintisiz ayrılık koşulunun oluşmaması nedeniyle davanın reddine karar verilmesinde usul ve yasaya aykırılık bulunmamıştır.

7. Başvurucu temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde; davalı tanıklarının beyanlarının doğru olmadığını, buna ilişkin delillerini dosyaya sunduklarını, davalı tanıklarının beyanlarında geçen tarihlerde iş toplantısı için farklı yerlerde olduğunu, bu nedenle davanın kabulüne karar verilmesini talep etmiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 8/4/2021 tarihli kararıyla hüküm onanmıştır.

8. Nihai karar başvurucu tarafından 29/4/2021 tarihinde öğrenilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

9. 4721 sayılı Kanun'un "Evlilik birliğinin sarsılması" başlıklı 166. maddesinin dördüncü fıkrası (14/11/2024 tarihli ve 7532 sayılı Noterlik Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 13. maddesiyle yapılan değişiklikten önceki hâli) şöyledir:

"...Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir."

10. 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin dördüncü fıkrasının 7532 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle değiştirilmiş hâli şöyledir:

"Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir."

2. Norm Denetimi Kapsamında Anayasa Mahkemesince Verilen İlgili Karar

11. 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu yönündeki itiraz Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve E.2023/116, K.2024/56 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Kararda 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline oyçokluğuyla karar verilmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"16. Kural uyarınca boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılan boşanma davasının reddine ilişkin kararın ardından ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılabilmesi için anılan kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesi gerekmektedir.

17. Evlilik birliğinin kurulmasının yanı sıra sona erdirilmesi de özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla doğrudan ilgilidir. Bu itibarla boşanma davası reddedildikten sonra ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde ret kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmedikçe evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin işlerlik kazanmasına imkân tanımayan kural özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına yönelik bir sınırlama öngörmektedir.

18. Anayasa'nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir. Buna göre özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

19. Bu kapsamda özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin

vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

20. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

21. Kuralda hangi hâl ve şartlarda evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılacağının ve bunun hüküm ve sonuçlarının herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

22. Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına çeşitli sebeplere bağlı kalınarak sınırlamalar getirilebileceği belirtilerek bu hakkın mutlak olmadığı kabul edilmiştir. Söz konusu maddede bu sınırlama sebepleri arasında millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi sebepleri de sayılmış, böylece bunlara dayalı olarak söz konusu hakkın sınırlanabilmesine izin verilmiştir. Ancak anılan fıkrada söz konusu sınırlamanın arama ve el koyma tedbirlerine özgü olarak yapılabileceği belirtildiğinden bu sebepler 20. madde bağlamında kural yönünden meşru bir sınırlama nedeni olarak kabul edilemez. Bu itibarla anılan hakkın Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerin korunması veya Anayasa'nın diğer maddelerinde devlete yüklenen ödevler nedeniyle sınırlanması mümkündür (AYM, E.2020/82, K.2021/20, 18/3/2021, § 15).

23. Anayasa'nın 41. maddesinin birinci fıkrasında "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.", ikinci fıkrasında ise "Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar." denilmiştir.

24. Söz konusu maddeye ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde özetle; ailenin sosyal yapısının yanı sıra millet hayatında oynadığı rolün onun korunmasına yönelik bir hükmün Anayasa'da yer almasını zorunlu kıldığı, ailenin korunması fikrinin her şeyden önce 4721 sayılı Kanun anlamında evliliklerin kurulmasını yaygınlaştırmak ve kolaylaştırmak olduğu, nitekim medeni olmadan bir aileden bahsedilemeyeceği ve ailenin ahlaki bir çevre olduğu ifade edilmiştir.

25. Boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesi ileri sürülen boşanma sebebinin ispatlanamadığını ve bu bağlamda ilke olarak eşlerin boşanmalarını gerektiren bir hukuki durumun bulunmadığını göstermektedir. Kuralda ise boşanma davası reddedildikten sonra ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının mümkün olduğu gözönünde bulundurulmak suretiyle anılan durumda boşanmayı mümkün kılan bir düzenleme

öngörülmüştür.
26. Bununla birlikte kuralda ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılabilmesi için boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesi gerektiği öngörülmek suretiyle ailenin korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsıldığından söz edebilmek için üç yıl geçmesi gerektiğinin öngörülmesi suretiyle Türk toplumunun temeli olarak kabul edilen aile kurumunun ayakta tutulmasının hedeflendiği görülmektedir.

27. Bu itibarla kuralla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 41. maddesinde devlete yüklenen aileyi koruma ödevi bağlamında meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte kuralın meşru bir amaca yönelik olmasının yanı sıra ölçülü olması da gerekir.

28. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Buna göre kuralla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine aykırı olmaması gerekir.

29. Boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmeden önce ortak hayatın kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin uygulanmaması aile kurumunu korumaya katkıda bulunabilecek niteliktedir. Başka bir deyişle ret kararının kesinleşmesinden sonra ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılması için üç yıl beklenmesinin aile kurumunu mümkün olduğu ölçüde ayakta tutacağı açıktır. Bu itibarla kuralda özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın aileyi koruma amacına ulaşma bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

30. Aile kurumunun anayasal önemini gözönünde bulundurmak suretiyle boşanmaya ilişkin usul ve esasları düzenleme konusunda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda ortak hayatın yeniden kurulmaması nedeniyle evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılmasının şartlarını belirlemek de kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla kuralla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına yönelik öngörülen sınırlamanın anılan meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olmadığı da söylenemez.

31. Ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde boşanma kararı verilmesine ilişkin şartların belirlenmesi kanun koyucunun takdirinde ise de orantılılık alt ilkesi gereğince kuralın boşanma kararı verilebilmesini önemli oranda güçleştirmemesi ve ortak hayata yeniden dönmek istemeyen ilgilileri makul olmayan süreler boyunca evlilik birliğini devam ettirmeye zorlamaması gerekir. Başka bir ifadeyle orantılılık alt ilkesi yönünden yapılacak incelemede ortak hayatın yeniden

kurulamaması nedeniyle boşanma kararı verilebilmesi için kuralda öngörülen sürecin ilgililere katlanamayacakları bir külfet yükleyip yüklemediği ele alınmalıdır.

32. Kural gereğince boşanma kararı verilebilmesi için öncelikle daha önce açılmış bir boşanma davasının reddedilmiş olması gerekmektedir. Boşanma davasında yazılı yargılama usulünün uygulandığı da gözönünde bulundurulduğunda ilke olarak anılan davanın reddedilmesinin çok kısa sayılamayacak bir sürenin sonunda gerçekleşebileceği kuşkusuzdur.
33. Yine kurala göre ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılabilmesi için anılan ret kararının kesinleşmiş olması gerekmektedir. Ret kararına karşı ilgililerin kanun yoluna başvurmalarının mümkün olduğu dikkate alındığında kararın kesinleşmesinin de uzun bir süre alabileceği açıktır. Ayrıca kuralda ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin işlerlik kazanabilmesi için ret kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmesi gerektiği öngörülmüştür.

34. Buna göre boşanma kararı verilebilmesi için kuralda öngörülen süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde makul olmayan bir süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kural, ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde evlilik birliğini uzun bir süre boyunca sona erdiremeyen ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklemektedir.

35. Bu itibarla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamayan kuralın orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Sözleşmeler

12. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Evlenme hakkı" başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir."

13. Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir."

14. 10/12/1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 16. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Evlilik çağma varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık veya din bakımlarından hiç bir takyidata tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkını haizdir.

3. Aile, toplumun doğal ve temel unsurudur; toplum ve devlet tarafından korunmak hakkına haizdir."

15. 16/12/1966 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.

2. Evlenebilecek yaşta bulunan erkeklerle ve kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınacaktır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) evlenme hakkının taraf devletlerin ulusal hukuklarına tabi bir hak olarak kişisel, sosyal ve hukuki birtakım sonuçlarının olduğunu kabul etmekte; hakkın özüne zarar verecek şekil ve kapsamda olmadığı sürece ulusal mevzuatta evlenme hakkını sınırlandırabilecek düzenlemelere yer verilebileceğine işaret etmektedir (AİHM, B. No: 36536/02, 13/9/2005, § 34).

17. AİHM, uzun sürdüğü iddia edilen boşanma davasında başvurucunun yeni bir evlilik gerçekleştirmesine imkân sağlanmaması yönündeki şikâyetini evlenme hakkı yönünden de incelemiş ve boşanma işlemlerinin makul bir süre içinde tamamlanmaması gibi hakkın özünü zedeleyecek nitelikteki şartların bazı durumlarda Sözleşme'nin 12. maddesi bağlamında sorun oluşturabileceğini belirtmiştir (AİHM, B. No: 43151/04, 19/7/2007, § 56).

18. AİHM ([GK], B. No: 9697/82, 18/12/1986) kararında, boşanma hakkının Sözleşmede yer almadığını ve 12. maddenin yorum yoluyla genişletilemeyeceğini ifade etmiştir (§ 51). Bu kapsamda AİHM boşanma işlemleri ve evlenme hakkı arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu kabul etmemektedir. Bununla birlikte boşanma usul ve sürecinin kabul edilebilir sınırlamalar içermediği noktada evlenme hakkıyla ilişkilendirilebileceğini de belirtmiştir (AİHM, [GK], B. No: 11329/85, 18/12/1987, § 32).

19. AİHM, evlenme hakkının belirli süreyle kullanılamadığı şikâyetini içeren başvurularda süre unsurunu tek kriter olarak belirlememekte; hakkın özünün zarar görüp görmediği hususunu temel alan bir inceleme yapmaktadır (AİHM, B. No: 24023/03, 5/1/2010, § 60; B. No: 44316/07, 8/12/2016, § 28).

20. AİHM (B. No: 38380/08, 27/11/2012) kararında, hükûmetin başvurucunun evlenmek istediği kadına ilişkin herhangi bir kişisel bilgiyi yargı mercilerine sunmadığı yönündeki iddialarına karşılık olarak böyle bir şartın iç hukukta dayanağı olmadığına dikkat çekmiştir. Her hâlükârda ulusal mahkemelerin boşanma davasını özenli ve makul sürede yürütmeye ilişkin yükümlülükleri olduğunu ifade etmiştir (§ 104).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 18/6/2026 tarihinde yaptığı toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Evlenme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; açtığı boşanma davasının altı yıl sürdüğünü, bu boşanma davasını açmak için önceki boşanma davasından sonra kanun gereği üç yıl beklemek zorunda kaldığını, kaldı ki başvuru konusu karardan sonra da tekrar aynı kanun maddesine dayalı olarak boşanma davası açabilmek için üç yıl beklemek zorunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca başvurucu davanın sürüncemede kalması ve sonunda reddedilmesi nedeniyle yeni bir aile kurma hakkının elinden alındığını belirterek evlenme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, başvurucunun evlenme hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

25. Anayasa'nın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ... için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar..."

26. Başvurucu, boşanma davasına ilişkin sürecin uzun sürmesi ve görülen davanın ret kararıyla sonuçlanması nedeniyle tekrar aynı kanun maddesine dayalı olarak dava açabilmek için üç yıl daha beklemek zorunda olduğundan yeniden evlenme/aile kurma hakkından mahrum bırakıldığını ileri sürmüştür. Başvurucunun bu ihlal iddiası Anayasa Mahkemesi tarafından evlenme hakkı kapsamında incelenmektedir. Evlenme hakkı, Sözleşme'nin 12. maddesinde ayrıca ve özel olarak düzenlenmiştir. Anayasa'da ise evlenme hakkı ile ilgili açık bir normatif düzenleme bulunmamakla birlikte bu hakkın Anayasa'da yer verilen bazı hükümlerde mündemiç olduğu Anayasa Mahkemesince kabul edilmiştir (B. No: 2013/3440, 20/4/2016, § 44; B. No: 2014/8203, 21/9/2016, § 51; B. No: 2015/11159, 25/9/2019, § 57; B. No: 2017/40199, 8/9/2020, § 48; [GK], B. No: 2019/32487, 29/2/2024, § 40).

27. Anayasa Mahkemesine göre Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri, evlenme ve aile kurma hakkı açısından önemli birer normatif dayanaktır (B. No: 2013/3440, § 44; B. No: 2017/40199, § 50; B. No: 2014/8203, § 51; B. No: 2015/11159, § 57; B. No: 2019/32487, § 42). Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen aile hayatına saygı hakkının güvencelerinden bahsedilebilmesi için

öncelikle aile olarak nitelendirilebilen bir birlikteliğin ya da yakın bağın varlığı gerekir ([GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 72). Bununla birlikte aile hayatına saygı hakkı aile kurma hakkını değil daha önce gerçekleşen bir evlilikle ortaya çıkan aile hayatına saygıyı korumaktadır. Aile kurma/evlenme hakkı ise belirli şartları taşıyan bireylerin kanunlara uygun şekilde evlenebilmeleri açısından hakkın amacına uygun şekilde gerekli koşulların ve kolaylığın sağlanmasını güvence altına almaktadır. Anılan madde ve Anayasa'nın 41. maddesinin gerekçesinden hareketle Anayasa Mahkemesi amaçsal bir yorum ile belirtilen hakkın Anayasa'da güvence altına alındığı sonucuna ulaşmıştır (B. No: 2013/3440, §§ 44-51; B. No: 2014/8203, §§ 51-54; B. No: 2015/11159, § 57; B. No: 2017/40199, §§ 50, 51; B. No: 2019/32487, §§ 40-43).

28. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, anılan hakkı salt belirli bir kişiyle evlenme talebiyle sınırlamamış olup değerlendirmede geniş anlamda aile kurma iradesini esas almaktadır. Ayrıca hukuk sistemimizde mevcut evliliğin sona ermesiyle yeniden evlenmenin mümkün olduğunu, sadakat yükümlülüğünün boşanma davası süresince de devam ettiğini gözeterek kişinin özel ve aile hayatını düzenleyebilmesi, aile kurma bağlamında özel hayatına dair kararlar alabilmesi için devletin boşanma davalarını makul bir sürede sonlandırma yükümlülüğü olduğunu kabul etmiştir (B. No: 2019/32487, § 44). Dolayısıyla boşanma davasına ilişkin sürecin ve akabinde gerçekleştirilecek işlemlerin hakkın özünü zedelemeyecek şekilde uygun bir zaman aralığında ve etkili hukuki çarelere başvurularak tamamlanması evlenme hakkının gerekliliklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır (B. No: 2015/11159, § 61; B. No: 2017/40199, § 56). Bu kapsamda boşanma davasının evlenme hakkının özünü zedeler bir duruma gelmemesi noktasında devlete yüklenen pozitif yükümlülük kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir (B. No: 2017/40199, § 58; B. No: 2019/32487, § 52).

29. Bunun yanında devletin pozitif yükümlülüklerinin temelinde ailenin kurulması ile evliliğin gerçekleştirilmesine yönelik hukuki şartların düzenlenmesi ve uygulanması olduğu söylenebilir (B. No: 2015/11159, § 60; B. No: 2017/40199, § 55; B. No: 2014/8203, § 53). Bu bağlamda evlenmeyi aşırı derece zorlaştıran prosedürlere yer verilmemesi ve evlenmeye ilişkin normların ayrımcı bir şekilde uygulanmaması da gerekmektedir (B. No: 2013/3440, § 48). Anılan ilkeler çerçevesinde Anayasa Mahkemesi evliliğe ilişkin sınırlamalara ve boşanma davasının uzun sürmesi nedeniyle yeniden evlenme/aile kurma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları özel hayata saygı hakkının kapsamı içinde bulunan evlenme hakkı bağlamında incelemiştir (bu yöndeki kararlar için bkz. boşanma davasının uzun sürmesine ilişkin B. No: 2015/11159; B. No: 2017/40199; B. No: 2021/24581, 17/9/2024; B. No: 2019/32487; sınırlamalar için B. No: 2013/3440; B. No: 2014/8203).

30. Başvuru konusu olayda başvurucunun boşanma davasının uzun sürmesi ve reddedilen davadan sonra 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrası gereği belirli bir süre beklemek zorunda kalması nedeniyle hak ihlali oluştuğu yönündeki iddiası yönünden anılan kararlarda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum görülmemiş ve iddianın niteliği gereği evlenme hakkı bağlamında inceleme yapılmıştır.

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul

edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Bir üye bu sonuca katılmamıştır.

32. Özel hayata saygı hakkına yönelik negatif ve pozitif yükümlülükler arasındaki sınırların kesin biçimde tanımlanması ve birbirinden ayrılması her zaman mümkün değildir. Devlet için öngörülen negatif yükümlülükler, her durumda özel hayata saygı hakkına keyfî surette müdahaleden kaçınmayı gerekli kılar. Pozitif yükümlülükler de özel hayata saygı hakkının korunmasını ve bireyler arası ilişkiler alanında olsa da özel hayata saygının güvencelerini sağlamaya yönelik olaya özgü tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; B. No: 2013/4825, 24/3/2016, § 46; [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 103).

33. Somut olayda başvurucunun evlenme hakkına yönelik müdahalenin boşanma davasının uzun sürmesi ve 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan üç yıllık süre şartıyla birlikte yaşanan tüm sürecin uzun olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla başvuru, devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında ele alınacaktır.

34. Evlilik birliğinin kurulmasının yanı sıra sona erdirilmesi de özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla doğrudan ilgilidir. Bu itibarla somut olayda yürürlükte bulunan kanun maddesine göre boşanma davası reddedildikten sonra ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde ret kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmedikçe evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin işlerlik kazanmasına imkân tanınmadığından ilgili kanun maddesinin özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına ve evlenme hakkına yönelik bir sınırlama öngördüğü anlaşılmaktadır (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2023/116, K.2024/56, 22/2/2024, § 17). Bunun yanında başvurucu, açtığı boşanma davasının kendisinden kaynaklanmayan nedenler yüzünden uzun sürmesinden de yakınmıştır.

35. Başvuru konusu yapılan ihlal iddiasının dayandığı sebeplerden biri olan ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılabilmesi için boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesi gerektiği yönünde düzenleme içeren 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin dördüncü fıkrası evlenme hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturmaktadır. Ayrıca anılan maddede öngörülen üç yıllık süreyle ailenin korunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda anılan kanunla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında yer alan evlenme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 41. maddesinde devlete yüklenen aileyi koruma ödevi bağlamında meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşmak mümkündür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2023/116, K.2024/56, 22/2/2024, §§ 26, 27).

36. Öncelikle başvurucunun tarafı olduğu ilk boşanma davasının reddedilmesine dair kararın kesinleşmesinden sonra 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrası gereği beklediği ve ikinci boşanma davasının reddedilmesinden sonra da beklemesi gereken üç yıllık sürenin uzunluğundan şikâyet ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca başvurucunun ilk davanın reddinden sonra üç yıl beklediğini, açtığı ikinci boşanma davasının yaklaşık altı yıl sürdüğünü, bu süre sonunda davanın reddine karar verildiğini, anılan maddeye dayalı yeni bir boşanma davası açabilmesi için

yargılamada geçen sürenin üstüne üç yıl daha beklemesi gerektiğini vurguladığı ve yaşanan tüm bu sürecin hak ihlaline yol açtığını ileri sürdüğü görülmektedir.

37. Bu bağlamda bir değerlendirme yapıldığında 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrası gereğince boşanma kararı verilebilmesi için öncelikle daha önce açılmış bir boşanma davasının reddedilmiş olması gerekmektedir. Boşanma davasında yazılı yargılama usulü uygulanması ve delillerin toplanması aşamasının da belirli bir süreyi gerektirmesi gözönünde bulundurulduğunda söz konusu davanın reddedilmesinin çok kısa sayılamayacak bir sürenin sonunda gerçekleşebileceği aşikârdır. Yine anılan maddede ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılabilmesi için boşanma davasının reddine dair kararın kesinleşmiş olması, belirlenen şartlardan biri olarak öngörülmüştür. Bu durumda ret kararına karşı ilgililerin kanun yoluna başvurmaları da mümkün olduğundan kanun yollarından geçen kararın kesinleşmesinin uzun bir süre alabileceği söylenebilir. Belirtilen şartların yanında ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin uygulanabilmesi için ret kararının kesinleşmesinden itibaren kanunda öngörülen sürenin geçmesi de gerekmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2023/116, K.2024/56, 22/2/2024).

38. İncelenen olayda başvurucunun taraf olduğu ve daha önce görülen boşanma davasında feragat nedeniyle davanın reddine karar verildiği, bu kararın 25/4/2012 tarihinde kesinleştiği, ardından başvurucu tarafından 28/8/2015 tarihinde yeni bir boşanma davası açıldığı anlaşılmaktadır. Açılan ikinci davanın önceki ret kararının kesinleşme tarihinden sonra tarafların tekrar bir araya gelmemeleri sebebine dayalı olarak açıldığının gözönünde bulundurulduğu ve yargılama makamlarının 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrası gereğince değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Yapılan yargılama sonucunda verilen kararda ise davalı tanıklarının ifadelerine dayanılarak tarafların 2013 yılı Eylül ayında tekrar bir araya geldikleri, yaklaşık bir buçuk ay birlikte yaşadıkları, böylece reddedilen boşanma davasında verilen kararın kesinleşmesinden sonra üç yıllık yasal süre geçmeden tarafların bir araya gelip tekrar ayrılmaları sebebiyle davanın reddine karar verildiği belirtilmiştir. Anılan kararın verildiği tarihte ve kanun yollarında yapılan incelemeler sırasında yürürlükte olan kanuna göre üç yıllık yasal süre şartının öngörüldüğü tespit edilmiştir. Bu durumda başvurucunun şikâyetleri arasında kanunda düzenlenen bu üç yıllık sürenin de uzun olması nedeniyle hak ihlaline yol açtığı yönünde iddiaları bulunduğundan ve bu durumun kararın esasına etki edecek nitelikte olduğu anlaşıldığından ölçülülük anlamında değerlendirme yapılması gerektiği sonucuna ulaşmak mümkün görülmüştür.

39. Buna göre başvuru konusu olayda uygulanan üç yıllık süre bakımından inceleme yapıldığında ve boşanma kararı verilebilmesi için kanunda öngörülen süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde makul olmayan bir süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde evlilik birliğini üç yıl gibi uzun bir süre boyunca sona erdiremeyen ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklendiği görülmektedir. Bu itibarla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamındaki evlenme hakkı ile aile

kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlanmadığı belirtilebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2023/116, K.2024/56, 22/2/2024, §§ 34, 35).

40. Kaldı ki eldeki olay özelinde uygulanan kanun maddesi olan 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve E.2023/116, K.2024/56 sayılı kararı ile iptal edildiğini de vurgulamak gerekir. Söz konusu iptal kararı sonrasında anılan madde yeniden düzenlenmiş ve 14/11/2024 tarihli ve 7532 sayılı Kanun'un 13. maddesi gereğince boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl geçmesi hâlinde her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılacağı ve eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verileceği hükme bağlanmıştır.

41. Anılan kararda Anayasa Mahkemesince boşanma kararı verilebilmesi için öngörülen sürecin bir bütün olarak değerlendirildiği ve ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde öngörülen üç yıllık bekleme süresiyle makul olmayan bir süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı sonucuna ulaşıldığı vurgulanmıştır. Dolayısıyla ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde evlilik birliğini uzun bir süre boyunca sona erdiremeyen ilgililere katlanamayacakları bir külfet yükleyen kuralın iptal edildiği belirtilmiştir. Bu itibarla iptal kararında özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamadığı kanaatine varılan kuralın orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği kanaatine varıldığı anlaşılmaktadır (AYM, E.2023/116, K.2024/56, 22/2/2024, §§ 34, 35). Bu bağlamda somut olayda da anılan kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Böylece davanın üç yıllık kesintisiz ayrılık şartının oluşmaması nedeniyle reddedildiği de gözönüne alındığında yargılamada uygulanan bu sürenin makul ve ölçülü kabul edilebilmesi mümkün görünmemektedir.

42. Tüm bunların yanında başvurucunun açtığı boşanma davasının uzun sürmesi nedeniyle de yeni bir aile kurma hakkının elinden alındığını belirterek evlenme hakkının ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmektedir. Bu yönden inceleme yapıldığında olayda 28/8/2015 tarihinde açılan çekişmeli boşanma davasında 4721 sayılı Kanun'un 166. maddesinin son fıkrası gereğince önceki boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren kanunda öngörülen süre içinde ortak hayatın yeniden kurulamadığı gerekçesiyle boşanma talebinde bulunulduğu, davanın reddi kararının ise kanun yollarından geçerek 8/4/2021 tarihinde kesinleştiği görülmektedir. Sonuç olarak başvurucu, boşanma davasının devam ettiği toplamda yaklaşık altı yıl boyunca evlenme hakkından mahrum kalmıştır. Yargılama süreci bir bütün hâlinde incelendiğinde başvurucunun yargılama sürecinde takip ve özen yükümlülüğünü yerine getirmediğinden söz edilemez. Bunun yanında yargılamanın uzamasında başvurucunun bir dahlinin bulunduğunun söylenemeyeceği dikkate alındığında somut olayın koşullarında evlenme hakkını zedelemeyecek şekilde gerekli özen yükümlülüğünün gösterilmediği ve yargılamanın sonuç itibarıyla makul bir sürede tamamlanmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Başvuru konusu olayda davanın sonucundan bağımsız olarak sürecin uzunluğuna ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Böylece devletin boşanma davalarını makul bir sürede sonlandırma yükümlülüğünü yerine getirmediği söylenebilir.

43. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan evlenme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Bir üye bu sonuca katılmamıştır.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

44. Başvurucu; davanın reddedilmesinde hükme esas alınan davalı tanıklarının beyanlarının doğru olmadığını, müşterek çocuğun polis merkezinde ve mahkeme huzurunda verdiği beyanlarında çelişkiler bulunduğunu, buna ilişkin dosya kapsamına deliller sunduğunu ancak bu delillerin değerlendirilmediğini, bunun yanında davalı tanıklarının beyanlarına karşılık sundukları somut delillere neden itibar edilmediğine dair gerekçenin kararlarda yer almadığını ve sonuçta davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

45. Bakanlık görüşünde, başvurucunun ihlal iddiaları konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

46. Başvurunun bu kısmında ileri sürülen iddialar gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

47. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

48. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, kişilerin hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve bu amaca uygunluk yönünden yargılamanın denetlenmesini amaçlamaktadır. Mahkeme kararlarının, davanın temel maddi ve hukuki sorunları ile taraflarca ileri sürülen ve davanın sonucunu etkileyen iddia ve itirazlar hakkında delillerle bağ kurulmak suretiyle yeterli gerekçe içermesi zorunludur. Uyuşmazlığın hukuki ve maddi sorunlarıyla ilgisiz değerlendirmelere kararda yer verilmesi de gerekçeli karar hakkıyla bağdaşmamaktadır. Karar gerekçesinin belirtilen unsurları taşıması, yargılamanın adil yargılanma hakkı güvencelerine uygun şekilde yürütülüp yürütülmediğinin taraflarca öğrenilmesini sağladığı gibi ayrıca demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

49. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan mercinin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterli görülebilir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan veya ancak ilk defa kanun yolu merciinde ileri sürülebilecek nitelikteki esaslı iddia ve itirazların kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir (bazı eklemeler ve farklılıklarla birlikte bkz. B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51).

50. Başvuru konusu olayda yargılamayı yürüten Mahkemece taraf tanıklarının dinlenmesi, bilgi ve belgelerin toplanması suretiyle bir sonuca varıldığı görülmüştür. Ancak başvurucunun dosyada davalı tarafça dinletilen tanıkların beyanlarına itibar edilirken bu beyanlara karşılık kendisinin sunduğu somut ve yazılı delillere neden itibar edilmediğinin açıklanmadığı yönünde bir iddiası bulunmaktadır. Ayrıca başvurucu, tanıklarının beyanlarının da neden hükme esas alınmadığı yönünde kararlarda gerekçe sunulmadığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda yapılan incelemede eldeki olayda yargılama makamlarının başvurucunun lehine sonuç doğurma ihtimali olan iddialarını ve delillerini değerlendirmeksizin karar verdiği anlaşılmaktadır. Buna göre yargılamada başvurucunun söz konusu iddialarının ve buna ilişkin delillerinin karşı tarafın delilleriyle birlikte karşılaştırılarak değerlendirilmediği ve kararlarda delillerin yeterli ölçüde tartışılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Böylelikle yargılama makamlarının kararlarında somut olay özelinde başvurucunun iddialarına yönelik olarak ilgili ve yeterli gerekçe sunulduğundan söz edilmesi mümkün görülmemiştir.

51. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

52. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

54. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın neticesiyle ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne ya da reddine karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

55. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya manevi zararları karşılığında net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA bir üyenin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan evlenme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE bir üyenin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Kararın bir örneğinin evlenme hakkının ve gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bursa 6. Aile Mahkemesine (E.2015/762, K.2016/1005) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 40.487,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,
F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/6/2026 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucunun evlenme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna ve Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerinde güvence altına alınan bu hakkın ihlal edildiğine dair çoğunluk görüşüne katılmıyorum. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ise katılıyorum.

2. Başvurucunun asıl şikâyeti, tarafların 2013 yılı Eylül ayında yeniden bir araya geldiği olgusunun kendi sunduğu deliller tartışılmadan kabul edilmesidir. Bu şikâyet gerekçeli karar hakkı kapsamında karşılanmış ve yeniden yargılamaya hükmedilmiştir. Çoğunluk ise evlenme hakkı yönünden birbirinden farklı iki gerekçeyi, sürecin "bir bütün olarak" değerlendirilmesi başlığı altında birleştirmiştir. Bunlar 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 166. maddesinin dördüncü fıkrasındaki üç yıllık sürenin uzunluğu ile boşanma davasının yaklaşık altı yıl sürmesidir.

3. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da açıkça düzenlenmeyen evlenme hakkını Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerin sunduğu güvenceler çerçevesinde tanımıştır. Bu hakkın konusu yeni bir evlilik birliği kurma iradesidir. Mevcut evliliği sona erdirme talebi kendiliğinden bu kapsama girmez. AİHM de Sözleşme'nin 12. maddesinin boşanma hakkını içermediğini kabul etmektedir. Boşanma süreci ancak yeniden evlenmeyi fiilen imkânsız kılan ölçüsüz kısıtlamalar içerirse bu madde kapsamında değerlendirilebilir. B. No: 2019/32487 ([GK], 29/2/2024) sayılı karar da bu çerçevede okunmalıdır. O kararda devletin boşanma davalarını makul sürede sonuçlandırma yükümlülüğü, boşanmayla

sonuçlanan ve uzunluğu yeniden evlenme imkânını doğrudan erteleyen bir yargılama bakımından kabul edilmiştir (§§ 44, 52).

4. Üç yıllık süre yönünden ilk sorun, dayanılan norm denetimi kararının niteliğidir. Çoğunluğun dayandığı E.2023/116, K.2024/56 sayılı karar evlenme hakkına değil, Anayasa'nın 20. maddesindeki özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına dayanmaktadır (§§ 17, 36). Kararda kuralın evlenme hakkını sınırladığına dair bir tespit yoktur. Buna rağmen kararın 34. paragrafında bu karara "benzer yönde" atıf yapılarak evlenme hakkına yönelik bir sınırlama bulunduğu sonucuna varılmıştır. Böylece farklı bir hak bağlamında ve soyut olarak yapılmış bir değerlendirme, gerekçelendirilmeden evlenme hakkı alanına taşınmıştır.

5. Ölçülülük incelemesinde de norm denetimi kararındaki gerekçe neredeyse aynen aktarılmıştır. Çoğunluk "anılan kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır" tespitiyle yetinmiştir (§§ 39-41). Oysa bir kuralın soyut olarak Anayasa'ya aykırı bulunması ile somut olayda uygulanmasının bireysel bir hak ihlaline yol açıp açmadığı ayrı meselelerdir. Bireysel başvuruda gösterilmesi gereken, kuralın başvurucunun durumunda nasıl tezahür ettiği ve ona fiilen hangi külfeti yüklediğidir.

6. Somut olayda davanın reddinde belirleyici olan, sürenin uzunluğu değildir. Derece mahkemeleri davalı tanıklarının beyanlarına dayanmıştır. Bu beyanlara göre taraflar, ilk ret kararının kesinleşmesinden sonra 2013 yılı Eylül ayında yeniden bir araya gelmiş ve yaklaşık bir buçuk ay birlikte yaşamıştır. Mahkemeler bu nedenle ayrılığın kesintisiz sürmediği sonucuna varmıştır. Kuralın "her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa" koşulu, norm denetimi kararında aykırılık gerekçesi yapılmamıştır. Bu koşul 7532 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten sonra da korunmuştur. Ortak hayatın yeniden kurulduğu durumlarda davanın reddinin Anayasa'ya aykırı olduğuna dair ne norm denetimi kararında ne de çoğunluk görüşünde bir belirleme vardır.

7. Ortak hayatın yeniden kurulup kurulmadığı, başvurucunun iş seyahatinde olduğuna dair belgelerle itiraz ettiği bir vakıadır. Bu delillerin tartışılmaması gerekçeli karar hakkının ihlali olarak tespit edilmiştir. Yeniden yargılamada vakıa başvurucu lehine çözülebilir. Aksi hâlde davanın reddi yine sürenin uzunluğundan değil, ortak hayatın yeniden kurulmasından kaynaklanacaktır. Her iki ihtimalde de aynı olgunun hem gerekçeli karar hakkı hem de evlenme hakkı yönünden ihlale dayanak yapılması isabetli değildir.

8. Başvurucunun yeniden dava açabilmek için üç yıl daha beklemek zorunda kalacağı yakınması ise henüz gerçekleşmemiş bir külfete ilişkindir (§§ 22, 36). Bu süre 7532 sayılı Kanun'la bir yıla indirilmiştir ve başvurucunun fiilen uğradığı bir zarar ortaya konulmamıştır. Bu yönüyle şikâyet kuralın kendisine yöneliktir. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca yasama işlemleri aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamaz. Ayrıca 166. maddenin dördüncü fıkrası boşanmanın yollarından yalnızca biridir. Başvurucunun diğer boşanma sebeplerine dayanma imkânından yoksun kalıp kalmadığı incelenmemiştir. Bu inceleme yapılmadan yeniden evlenme imkânının bu kural nedeniyle ortadan kalktığı söylenemez.

9. Yargılamanın uzunluğu yönünden de çoğunluğun sonucuna katılmak mümkün değildir. Çoğunluk, 28/8/2015'te açılıp 8/4/2021'de kesinleşen davanın makul sürede sonuçlandırılmadığını

kabul etmiştir. Başvurucunun bu süre boyunca evlenme hakkından mahrum kaldığı sonucuna da varmıştır (§ 42). Ancak dava retle sonuçlanmıştır. Yargılama ne kadar kısa sürerse sürsün, başvurucu bu dava yoluyla boşanıp yeniden evlenebilir hâle gelmeyecekti. Evlenememesinin nedeni yargılamanın uzunluğu değil, davanın sonucudur. B. No: 2019/32487 sayılı karardan temel fark da budur. O başvuruda taraflar sonunda boşanmış, yargılamanın uzunluğu yeniden evlenme imkânının doğduğu anı doğrudan ertelemişti. Burada ise böyle bir illiyet bağı kurulamaz.

10. Çoğunluk bu farkı "davanın sonucundan bağımsız olarak sürecin uzunluğuna ilişkin değerlendirme yapılmıştır" diyerek aşmaya çalışmıştır. Kanaatimce bu ifade, evlenme hakkıyla kurulması gereken bağı bizzat koparmaktadır. Sonuçtan bağımsız olarak yalnızca süre değerlendiriliyorsa, geriye Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında makul sürede yargılanma hakkına ilişkin bir şikâyet kalır. Bunun evlenme hakkı olarak nitelendirilmesi, makul süre şikâyetlerine özgü başvuru yollarının ve kabul edilebilirlik ölçütlerinin dolanılmasına yol açar. Ayrıca sonucu ne olursa olsun her uzun boşanma davasını evlenme hakkı ihlaline dönüştürme riski taşır.

11. Giderim kısmı da bu sonucun isabetsizliğini göstermektedir. Kararda evlenme hakkı ihlali için de yeniden yargılamaya hükmedilmiştir. Oysa uzunluktan kaynaklanan bir ihlal, doğası gereği yeniden yargılamayla giderilemez. Üç yıllık süreye dayanan ihlal ise yeniden yargılama yapacak mahkemeyi bir kuralı uygulamamaya yöneltecektir. Bu kural olay tarihinde yürürlüktedir ve iptali ileriye etkilidir. Bu durum Anayasa'nın 153. maddesinin beşinci fıkrasıyla bağdaşmaz. Yeniden yargılama zaten gerekçeli karar hakkının ihlali nedeniyle zorunludur. Başvurucunun delilleri bu yargılamada tartışılacak ve somut yakınması tam olarak karşılanacaktır.

12. Evlenme hakkına ilişkin iddia, ne üç yıllık bekleme süresi ne de yargılamanın uzunluğu yönünden bu hakla somut ve doğrudan bir bağ içermektedir. Açıklanan nedenlerle bu iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye (karşıoy)